

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Korhola, Mirka

Title: Munkki paholaisen talutushihnassa

Year: 2015

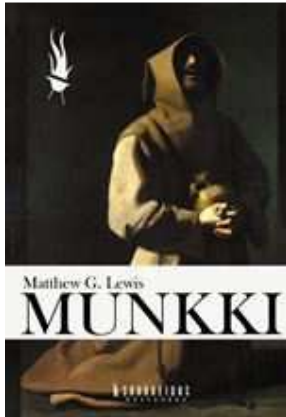
Version:

Please cite the original version:

Korhola, M. (2015). Munkki paholaisen talutushihnassa. Maailmankirjat. Käännöskirjallisuuden verkkolehti, 5.12.2015. <http://www.maailmankirjat.maape.net/?p=2141>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Matthew G Lewis: Munkki

Munkki paholaisen talutushihnassa MIRKA KORHOLA 5.12.2015

Matthew Gregory Lewisin *Munkki* (1796) on goottilaisen kauhun suunnannäyttjä, mutta samalla se on psykologisesti syväulotteinen ja vinoutunut rakkaustarina sekä yhteiskunnallinen satiiri. Se on kertomus Ambrosiosta, apotista, jonka piilevät heikkoudet paholainen havaitsee, ja joita munkki ei ole kykenevä vastustamaan vaikka haluaisikin. *Munkissa* mikään ei ole sitä, miltä se ensi näkemältä saattaisi vaikuttaa, ei edes sanansa syövä ja omat oppinsa kumoava paholainen.

Lewisin ylevä kirjoitustyyli, gotiikka ja luostariympäristö luovat onnistuneella tavalla koomisen vastakohtan sille, mitä Lewis syvemmällä tasolla tuntuu tarkastelevan eli inhimillisen viettielämän ja psyyken liikkeille. Tällainen temaattinen vihje tarinan etenemisestä esiintyy jo heti ensimmäisellä sivulla:

Kapusiinikirkkoon kerääntynyt yleisö oli läsnä kuka minkäkin tähden, mutta ilmeinen tarkoitus ei koskettanut ketään. Naiset tulivat näyttäytymään, miehet heitä katsomaan: eräät olivat uteliaita kuulemaan kovasti ylistettyä puhujaa, eräät tulivat, koska ennen teatteria ei ollut mitään parempaakaan tekemistä, eräät saapuivat, koska heille oli väitetty, ettei kirkkoon mahtuisi, ja puolet Madridista ilmaantui, koska oletti tapaavansa toisen puolikkaan.

Irvailun pääasialliseksi kohteeksi eivät kuitenkaan joudu nämä ”ilmeisestä tarkoituksesta” kiinnostumattomat ihmiset, päinvastoin. Tietämättömyydellä, jota hyveeksikin nimitetään, on kohtalokkaat seuraukset pohjimmiltaan raadollisessa maailmassa. Tähän seikkaan myös Lewisin aikalaisen, Markiisi de Saden filosofia keskittyy. *Munkissa* esiintyy monta keskeistä hahmoa, ja yksi niistä on nuori ja viaton Antonia, jota äiti ja tati yrittävät parhaansa mukaan suojella. Antoniaa ja tarinan päähenkilöä Amrosiota yhdistää sama tietämättömyyden hyve, joka tarinan edetessä muuttuu luonteenviaksi. Antonialle kerrotaan, ettei Amrosio ole koskaan rikkonut luostarin sääntöjä, koska hän ei tiedä, missä miehen ja naisen välinen ero piilee:

”Sekö tekee pyhimyksen?” Antonia tiedusti. ”Siunatkoon! Olenko minä siis pyhimys?”
”Pyhä Barbara!” Leonela huudahti. ”Mikä kysymys! Hyi, lapsi, hyi! Nuorten naisten ei sovi puhua näistä aiheista. Sinun pitäisi olla kuin et muistaisi sellaista kuin mies olevankaan ja kuvitella kaikkien olevan samaa sukupuolta kuin sinä. Jos minä huomaan, että sinä annat ymmärtää tietäväsi, ettei miehillä ole rintoja, ei lantiota eikä...”

Antonian tietämättömyyden onneksi – tädin luento olisi pian sen poistanut – yleinen puheensorina ilmoitti saarnaajan saapuneen kirkkoon.

Mustalaisnainen kuitenkin ennustaa Antonialle onnettomuutta, joka saapuu näennäisesti hyvän ja kiltin miehen hahmossa. Samaan aikaan omaa saarnaansa ja sitä seuranneita huomionosoituksia muisteleva Ambrosio joutuu turhamaisuuden valtaan. Hän hekumoi sillä vaikutusvallalla, jonka hän huomaa itsellään ihmisiin olevan:

”Kuka”, hän ajatteli, ”kuka minun lisäksi on ohittanut nuoruuden koettelemukset ilman ainoatakaan tahraa tunnollaan? Kuka muu on kukistanut vahvojen halujen ja kiivaan luonteen vallan ja alistunut jo elon aamusta vapaaehtoiseen eristykseen? [...]”

Tästä lukija voi jo päätellä, ettei Ambrosio ehkä olekaan niin tietämätön kuin mitä luullaan. Paholainen on tietenkin tästä paremmin perillä kuin lukija, tai kuin kukaan romaanin muista hahmoista. Ambrosiota lähestyy seuraavaksi munkki Rosario, joka lähemmin tarkasteltuna osoittautuukin valeasuiseksi viettelijäksi, Matildeksi. Erilaisia viekkaita, munkin turhamaisuuteen ja ahneuteen perustuvia kiristyskeinoja käyttäen Matilden onnistuu tehdä Ambrosiosta sylkioira, jonka moraalaisella vastarinnalla ei ole minkäänlaista voimaa. Lankeaminen itsessään ei koidu Ambrosion tuhoksi, vaan kyllästyminen. Matilde ja siveyssääntöjen turvallinen rikkominen luostarin sisäpuolella eivät kauan riitä hillitsemään Ambrosion sisäistä tulta. Ja sitten Ambrosio kohtaa ihanan Antonian. Ja sitten Matilde tarjoutuu avustamaan Amrosiota tämän pyrkimyksissä, joita Ambrosio ei vielä itsekään tiedä.

Antonia on kuitenkin luvannut itsensä jo toiselle sulhaselle, mistä johtuen hän ei voi vapaaehtoisesti antautua Ambrosiolle. Se koettelee huomaamattaan väkivaltaiseksi muuttuneen munkin kärsivällisyyttä. Romaanin jännitys ei niinkään synny valittavista ja päämäärättömästi vaeltelevista kummituksista, vaan siitä, kestäkö odotetun sulhasen saapuminen liian kauan, jotta tämä ehtisi pelastaa morsiamensa himokkaalta munkilta. Toisaalta lukija jännittää sitä, pystyykö Ambrosio vastustamaan Matilden julmia ehdotuksia, jotka ovat vain Ambrosion itsensä syvimpiä toiveita sanoiksi muotoiltuina.

Viereisen nunnaluostarin hautaholviin on teljetty raskaaksi tullut nunna, Ines, jota luostarin prioritar kohtelee mitä julmimmin. Priorittaren väkivaltainen hahmo on Ambrosion naispuolinen vastine, ja omiaan synnyttämään luostarien pyhiin salaisuuksiin kohdistuvaa kauhua. Antonian sulhanen on Inesin veli Lorenzo, joka tekee kaikkensa pelastaakseen sisarensa samalla tietämättömänä Antoniaa uhkaavasta vaarasta.

Lopulta tyrmään teljetty Ambrosio on niin varma kadotuksestaan, että pyytää pirua apuun. Loppu toistaa samaa, jo iivan kohteeksi muuttunutta Ambrosion jahkailua niin kuin jokainen tarinan kohtaus, jossa munkin on tehtävä jonkinlainen päätös:

”Minkä tähden minut on kutsuttu?” demoni sanoi äänellä, jonka rikkihuurut olivat käheyttäneet.

[...] Kesti pitkään ennen kuin Ambrosio kykeni vastaamaan demonille.

”Minut on tuomittu kuolemaan”, hän sanoi heikolla äänellä, ja hänen verensä oli hyytyä, kun hän katseli hirvittävää vierastaan. ”Pelasta minut! Vie minut pois täältä!”

”Maksetaanko palveluksistani? Julkeatko asettua puolelleni? Annatko niin ruumiisi kuin sielusikin minulle? [...]”

”Etkö tyydy pienempään hintaan? Eikö sinua tyydytä mikään muu kuin ikuinen tuhoni?

Henki, pyydät liikoja. [...]

Mutta samalla tavoin kuin aina aiemminkin, Ambrosio tietää häviävänsä väittelyn. Kun ajatus on hänen mielessään alkanut itää, hän on voimaton pysäyttämään sen kasvua. Tästä johtuen Lewisin luoma jännitys on nykylukijalle ennen kaikkea psykologista, vaikka tarinassa esiintyy myös lajityypillisiksi jo muuttuneita kauhuelementtejä kuten verisen nunnan haamu ja paholainen.

Matthew G. Lewis: *Munkki*. Suom. Mika Rassi. Jälkisanat Päivi Mehtonen. Savukeidas. 409 s.